

Γεωργία Μυστριώτη

Η κατάβασις και η ανάβασις ως μέσα σάτιρας στον Αριστοφάνη και στον Λουκιανό

(Επόπτρια: Νικολέττα Καναβού, Επίκουρη Καθηγήτρια Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας)

Η *κατάβασις* ως αφηγηματικό μοτίβο εντοπίζεται ήδη στη *Νέκκεια* και στον μύθο του Ηρός στην *Πολιτεία* του Πλάτωνα: ο ήρωας *κατεβαίνει* στον Κάτω κόσμο για να καταστεί κοινωνός της τάξης πραγμάτων που επικρατεί μετά θάνατον. Η *κατάβασις* συνεπάγεται και κλείνει με την *ανάβασιν* στον κόσμο των ζωντανών (Nesselrath, 2018: 260), όταν ο ήρωας έχει πλέον δει την κατάληξη των νεκρών και καλείται να αναφέρει στους ζωντανούς όσα είδε. Στις αφηγήσεις αυτές, όμως, η *ανάβασις* διαδραματίζεται σχετικά βεβιασμένα, ιδιαίτερα στη *Νέκκεια*, όπου ο Οδυσσέας έρχεται αντιμέτωπος με τον φόβο ενός επικείμενου θανάτου (Karanika, 2011: 10) βλέποντας την Περσεφόνη να κρατάει το κεφάλι της Μέδουσας (633-635). Επιπλέον, οι όροι *κατάβασις* και *ανάβασις* χρησιμοποιούνται από τον Ξενοφώντα στο πλαίσιο της εκστρατείας των Μυρίων (π.χ. *Αναβ.* 5.5.4) για την περιγραφή της πορείας από και προς τα παράλια. Αυτό δεν σημαίνει, όμως, ότι η *κατάβασις* και η *ανάβασις* έχουν θέση μόνο σε μεταφυσικά συμφραζόμενα: ο Αριστοφάνης και ο Λουκιανός μεταχειρίζονται την *κατάβαση* και την *ανάβαση* για να στηλιτεύσουν την πολιτική και την πνευματική κατάσταση της εποχής τους. Οι δύο αυτοί συγγραφείς αξιοποιούν δημιουργικά τους όρους *κατάβασις* και *ανάβασις* μέσα σε περιβάλλοντα μεταφυσικής γεωγραφίας (Κάτω κόσμος – ουρανός) και αναβαθμίζουν το κομμάτι της *αναβάσεως*, καθιστώντας το σε ορισμένα έργα ως ανεξάρτητη πλοκή (π.χ. οι *Όρνιθες* του Αριστοφάνη ή ο *Χάρων* του Λουκιανού). Μέσα από το πρίσμα της πρόσληψης εξετάζονται η χρήση της *καταβάσεως* και της *αναβάσεως* στην αριστοφανική κωμωδία και στη σάτιρα του Λουκιανού (στους *κωμικούς διαλόγους* του, κατά την Peterson, 2010: 4), η εμπλουτισμένη χρήση των εννοιών της *καταβάσεως* και της *αναβάσεως* από τον Αριστοφάνη και τον Λουκιανό για την εξυπηρέτηση των λογοτεχνικών στόχων τους και η νέα έμφαση που δίνεται στην *ανάβασιν*, η οποία είναι λιγότερο έντονη στη *Νέκκεια* ή τον μύθο του Ηρός, σε συνδυασμό με την επίδραση του Αριστοφάνη στον Λουκιανό στη χρήση αυτών των μοτίβων.

Όροι: *κατάβασις*, *ανάβασις*, Αριστοφάνης, Λουκιανός, πρόσληψη.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Aristophanes (2012) *Birds. Peace. Wealth. Aristophanes' Critique of the Gods*. Translated by Wayne Ambler and Thomas L. Pangle, Philadelphia: Paul Dry Books.
- Edmonds, R. G. (2004) *Myths of the Underworld Journey: Plato, Aristophanes and the 'Orphic' Gold Tablets*, Cambridge University Press.
- Edwards, M. J. (1989) "Satire and Verisimilitude: Christianity in Lucian's 'Peregrinus'", *Historia* 38:1, 89-98.
- Fields, D. (2013) "The Reflections of Satire: Lucian and Peregrinus", *TAPhA* (1974-2014) 143:1, 213-245.
- Grey, S. F. (2018) "Cosmology, psychopomps, and afterlife in Homer's *Odyssey*" in *Imagining the Afterlife in the Ancient World* (ed. Juliette Harrison), London; New York: Routledge, 2018, 101-116.
- Johnson, W. R. (1976) *Darkness Visible: A Study of Vergil's "Aeneid"*, University of Chicago Press, 1-16.
- Jones, C. P. (1986) *Culture and Society in Lucian*, Cambridge and London: Harvard University Press.
- Kanavou, N. (2011) "Political Myth in Aristophanes: Another Form of Comic Satire?", *GRBS* 51, 382-400.
- Karanika, A. (2011) "The End of the 'Nekyia': Odysseus, Heracles, and the Gorgon in the Underworld", *Arethusa* 44:1, 1-27.
- Lauwers, J. (2015) *Philosophy, Rhetoric and Sophistry in the High Roman Empire, Mnemosyne Supplements Vol. 385* (ed. G. J. Boter), Leiden, the Netherlands: Brill.
- Mossman, H. (2009) "Narrative Island-Hopping: Contextualising Lucian's Treatment of Space in the *Verae Historiae*" in *A Lucian for our Times* (ed. Adam Bartley), Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 47-64.
- Nagy, G. (2013) *The Ancient Greek Hero in 24 Hours*, Harvard University Press.
- Nesselrath, H.-G. (2018) "Down There and Back Again: Variations on the *Katabasis* theme in Lucian" in *Cultural Interactions in the Mediterranean Vol 2: Round Trip to Hades in the Eastern Mediterranean Tradition - Visits to the Underworld from Antiquity to Byzantium* (edd. Gunnel Ekroth and Ingela Nilsson), Leiden: Brill, 260-272.
- Peterson, A. I. (2010) *Laughter in the Exchange: Lucian's Invention of the Comic Dialogue*. Dissertation. Ohio State University. Διαθέσιμο στο: https://etd.ohiolink.edu/!etd.send_file?accession=osu1275416015&disposition=inline. (Διαβάστηκε 7/10/2019).
- Peterson, A. (2019) *Laughter on the Fringes: The Reception of Old Comedy in the Imperial Greek World*, Oxford University Press.
- Stamatopoulou, M. (2014) 'Laughter in Lucian: Perspectives on wealth and poverty in *Necyomantia*, *Cataplus*, and *Dialogi Mortuorum*', Master's thesis, Lund University:

Centre for Languages and Literature – Greek Section, Lund. Διαθέσιμο στο:
<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=4467425&fileId=4467432>. (Διαβάστηκε 25/09/2019).